

THE CRITICAL RECEPTION OF VOICULESCU'S STORIES**Voroneanu Iuliana****PhD. Student, „1 decembrie 1918” University of Alba Iulia**

Abstract: The place of Vasile Voiculescu in the Romanian literature is well established. The writer is part of the group of traditionalists after the First World War. In the case of Voiculescu's prose, that means a spiritual attitude that is constant in its creation. The writer has formed spiritually in the world of the village, under the influence of folk culture, structuring his personality around a steady belief in ethical values. His spiritual formation in the village world demonstrates the tendency towards folklore, history and primitivism, opposing modernism and rejecting the idea of civilization. The personal theme of the writer is the persistence of the mythical pattern of a spirituality that brings together all the beings of the universe - not just the people, but also the people with their close animals and other fabulous beings - and the confrontation of this pattern with the elements of modern civilization, place to spiritually reunite beings and destroy instead of transforming. Originality comes from the anachronism of matter, vision, and technique, this lack of contact with the literary life of the author; the stories are written for his own pleasure, the expression of both a moral and aesthetic solitude.

Keywords: traditionalism, spirituality, values, folk, vision

Vasile Voiculescu este un creator de atmosferă, surprinzând lucid moartea lumii magice, sufocată de agresiunea rapidă a civilizației inteligenței. Proprie îi este prozatorului mai ales iscusința în țeserea planurilor real-ireal, în obținerea comuniunii om-natură, prin revitalizarea unor formule folclorice tradiționale, prin aglomerări seriale, prin surprinderea vibrației intime a regnurilor.

Dezvăluirea de către Voiculescu-sau încifrarea, pentru unii- a semnificațiilor unor simboluri și structuri mitice, a rosturilor unor practici magice, este adevărat prin intermediul artei, legate de vânătoare, pescuit și păstorit, întră în conexiuni multiple. Totul se întâmplă în cadrul natural, elementele feminine ale naturii joacă un rol important în amplificarea stărilor și trăirilor personajelor.

Locul lui Vasile Voiculescu în literatura română este bine fixat. Scriitorul face parte din grupul tradiționaliștilor de după primul război mondial. Asemeni celorlalți scriitori orientați spre tradiție, el a creat deprinderea motivelor românești, intervenind la timp cu greutatea tradiției, din a cărei opunere față de libertățile moderne a rezultat o stare de echilibru.

Tradiționalismul înseamnă în cazul prozei lui Voiculescu în primul rând o atitudine spirituală, care este constantă în creația sa, și numai în plan secund un factor de solidaritate estetică alături de orientările literare tradiționaliste. Scriitorul s-a format spiritual în lumea satului, sub influența culturii folclorice, structurându-și personalitatea în jurul unei credințe statornice în valorile etice. Opera lui poartă amprenta tradiționalismului, atât poezia cât și proza reflectă ansamblul de concepții, de obiceiuri, datini, tradiții și credințe statornice istoricește, care se transmit din generație în generație. Formarea lui spirituală în lumea satului demonstrează tendința spre folclor, istorie și primitivism, opunându-se modernismului și respingând ideea de civilizație.

Prin creația sa se ilustrează cu putere tradiționalismul gândirist, nuanțat de misticism și primitivism, ca modalități de manifestare a energetismului național. Voiculescu

evocă rusticul, satul românesc, tablouri de natură, manifestă predilecție pentru teluric și elementar. Concomitent cu filonul tradiționalist, apar influențe expresioniste, evidente în tumultul vieții pulsând în vegetația din jur.

Vasile Voiculescu și-a câștigat locul în literatură prin trudă și onestitate, printr-o ancorare totală în spațiul românesc, prin evitarea modelelor pentru că, spunea el, „e o datorie națională să impunem literatura românească”. A fost și un apărător al limbii, deși unii critici îl acuzau că pigmentează creația cu *românisme*, pe care el considera că „ar fi păcat să le lăsăm să se piardă”. Opera lui reflectă extraordinara sa forță creatoare, puterea de a transforma durerea, suferința în operă de artă, inepuizabila capacitate de a sonda în străfundurile sufletului, mediului, civilizației.

Până în 1947, V. Voiculescu era cunoscut drept unul dintre cei mai importanți poeți români, tradiționalist și religios, și drept unul dintre dramaturgii expresioniști cu succes la public. Retras apoi din toate activitățile publice, însingurat și bătrân, scriitorul găsește forța interioară de a se reînnoi spiritual, de a începe și continua o activitate literară originală; concepe o serie de povestiri și un roman de un tip care nu mai fusese ilustrat în literatura română. El nu scrie nicidecum o proză poetică așa cum făcuseră ceilalți contemporani ai săi care au practicat cele două genuri (T. Arghezi, A. Maniu, G. Bacovia, I. Vinea). Nici când povestirile nu ne trimit cu gândul la un om care, după cum afirmă Al. George, „a descoperit tainele armoniei sau ale sonorității unui vers, care a sucit o rimă, care a bătut tiparul unei strofe. Poezia acestei proze scapără pe ici pe colo din încheștarea pasiunilor evocate, se ridică din involburarea duhurilor învrăjbite, întovărășește miraculosul magic al lumilor care pier”.¹

Instalat definitiv în conștiința criticii relativ târziu, vor trece mai mult de douăzeci de ani până când V. Voiculescu va fi pentru a doua oară „descoperit”, de data aceasta în ipostaza de prozator. Surprinzătoarea sa carieră literară postumă, deschisă de sonete, se înoiește în mod neașteptat, în 1966, cu două volume de povestiri: *Capul de zimbru* și *Ultimul Berevoi*. Scrise în majoritate între 1946-1958, dar tipărite târziu, povestirile sunt opera unui artist deplin stăpân pe mijloacele artei sale și care nu lasă să se bănuiască că autorul lor ar fi același cu poetul care debutase în urmă cu patru decenii.

În narațiunile lui Voiculescu se confruntă o mentalitate arhetipală, magică, precreștină, a cărei existență subterană nu încetase de-a lungul mileniilor, cu o mentalitate modernă, științifică, logică, silită în cele din urmă să recunoască și să admită eficiența unui alt mod de gândire, a celui scos în afara timpului.

Tema personală a scriitorului este persistența tiparului mitic, a unei spiritualități care reunește toate ființele universului- nu numai pe oameni între ei, ci și oamenii cu animalele apropiate lor și cu alte fapte fabuloase- și confruntarea acestui tipar cu elementele civilizației moderne, care separă în loc să reunească spiritual ființele și care distruge în loc să metamorfozeze.²

Toate narațiunile scrise de Voiculescu, fără dorința și fără speranța de a le publica în timpul vieții, când literatura politizată la maximum era constrânsă să illustreze exact concepția contrară, pot fi considerate noduri ale unei rețele ideatice care ilustrează unitatea spirituală a lumii. Ideea fundamentală a tuturor religiilor, aceea de a integra omul ca ființă spirituală într-un cosmos de aceeași natură cu el, idee care însuflețise întreaga creație poetică a scriitorului, se regăsește în întreaga operă. Mesajul său, ca și tematica sa este unul care învinge timpul: indiferent de dezvoltările civilizației, există o putere invizibilă, puterea duhului, a spiritului, care dă unitate lumii. În literatura română, acest mesaj a mai fost transmis de Eminescu și contemporan cu Voiculescu, de Eliade. Sub învelișul întâmplărilor banale, cotidiene, profane se ascunde sacrul, pe care trebuie numai să știm și să-l putem recunoaște.

¹ Alexandru George, *Semne și repere, V. Voiculescu și povestirile sale*, pag. 301

² Roxana Sorescu, *Interpretări*, București, pag. 188

În 1966 când apar „Povestirile” lui Voiculescu, Vladimir Streinu, unul dintre prietenii autorului, arăta în prefața volumului „Capul de zimbru” -*Opera literară a lui V. Voiculescu*, că prin evocarea străvechimei, a unei „arhaități ce ne vorbește de începuturile lumii” Vasile Voiculescu poate fi asociat cu Mihail Sadoveanu. El adăuga: „Noul mare povestitor însușește aceste valori conaționale în sinteza proprie, deplin originală prin împerecherea mentalității tribale cu intelectualismul modern. El este astfel scriitorul care a dat povestirii românești o altă vârstă literară, și nu e nici o îndoială că proza lui narativă, într-o bună traducere, și-ar croi un drum în literatura universală”.³

Aceste povestiri sunt simple întâmplări anecdotice sau întâmplări fabuloase. Reală sau închipuită, și de cele mai multe realitatea dilatăndu-se în închipuire, iar aceasta sprijinindu-se pe realitate, situația extraordinară este faptul artistic predilect, pe care îl mănuieste prozatorul V. Voiculescu.

În discursul narativ, Voiculescu respectă o anumită ordine. El începe cu punerea în temă (prin intermediul discuțiilor între oameni cultivați), apoi urmează narațiunea propriu-zisă, care este argumentul premisei avansate și la sfârșit încercarea de a explica în chip rațional faptele iraționale din povestire. Explicația decide neputința de a explica. Finalul fiind deschis, cititorul are posibilitatea de a da singur o interpretare. Prin aceasta, povestirea lui Voiculescu se îndepărtează de stilul tradițional care cere întotdeauna o încheiere și o semnificație precisă, apropiindu-se deci de ambiguitatea prozei moderne.

Tema centrală a prozei voiculesciene este moartea lumii magice în brațele civilizației raționale. Pentru a o ilustra, el recurge mai întâi la alegorie și parabolă („Revolta dobitoacelor”, „Ciorba de bolovan”). Dar puterea de invenție este remarcată în povestirile în care prozatorul observă prin mijloace realiste miticul, miraculosul în genul lui Sadoveanu, continuând ideea acestuia de a opune civilizației cu toate invențiile distrugătoare un mod de viață primitiv, arhaic.⁴

Ov. S. Crohmălniceanu analizează cele două volume de povestiri, *Capul de zimbru* și *Ultimul Berevoi* (1966) publicate postum. Povestirile lui Voiculescu au produs senzație deoarece mai toate aceste bucăți relatează întâmplări legate de practici magice și isprăvi ale unor inși dotați cu puteri miraculoase; solomonari, vraci sau șamani. Faptele istorisite se petrec în epoca noastră, dar evocă o existență tribală, bazată pe credințe totemice și resuscită timpuri mitice, de o arhaitate imemorabilă.⁵

După unii, Voiculescu ar rivaliza ca povestitor cu Sadoveanu în intuiția sufletului primitiv. S-a spus că aduce în plus o dimensiune fantastică a existenței prin surprinderea formelor ei arhetipale și că e mai modern, deoarece dă întâmplărilor narate o proiecție metafizică și ridică fabulosul folcloric la semnificații intelectuale superioare. Unele povestiri rămân niște istorii naive *Revolta dobitoacelor*, *Ciorbă de bolovan*, *Farsa*, *Fata din Java*). Altele sunt mai interesante prin nota fantastică (*În mijlocul lupilor*, *Căprioara din vis*, *Iubire magică*). Faptele neobișnuite sunt relatate jurnalistic, fiind însoțite de „explicații” pseudoștiințifice (în bucăți foarte reușite: *Sezon mort*, *Sakuntala*, *Schimnicul*).

Ov. S. Crohmălniceanu afirmă că Vasile Voiculescu se impune ca povestitor printr-o viziune originală, el prezentând o umanitate nediferențiată încă bine de viață ferină. Între om și animal stăruie legături consanguine puternice, care se trădează imediat. (de exemplu, Amin și fata lostriță au în înfățișare elemente ce amintesc de mediul acvatic, luparul comunică cu semenii săi carnivori). Forțe obscure pândesc mereu făpturile din operele lui Voiculescu, iar senzația de echilibru cosmic nesigur și misterios este realizată prin relatări de metafore memorabile.⁶

³ Vladimir Streinu, în prefața vol. „Capul de zimbru”, pag. XXXII

⁴ Eugen Simion, *Scriitori români de azi*, vol II, pag. 303.

⁵ Ov. S. Crohmălniceanu, *Literatura română între cele două războaie mondiale*, vol II, pag. VL

⁶ idem, op. cit., pag. 308

George Munteanu l-a încadrat pe Voiculescu drept un tip de scriitor modern ce se reîntoarce la lumea folclorică, „fără a-i strivi sensurile și înțelesurile, ci înălțându-le și prelungindu-le ca niște umbre fantastice printre meandrele noilor structuri”.⁷ Voiculescu este un scriitor care cu cât intră mai adânc în cultura populară și o valorifică, cu atât dă senzația bogăției nesfârșite a acesteia.

Ion Rotaru afirmă că literatura lui Voiculescu este o literatură atractivă, chiar de senzație, ferindu-și cititorii de prea multă vorbărie sau de plictiseală. Povestirile lui au subiecte atractive și delectabile în același timp.⁸

Povestirile lui Voiculescu ilustrează căile prin care omul contemporan se poate integra în tiparul a-temporal, originar, din care se naște mitul. Prin darul spiritualității sale, care îl leagă de întreaga lume, omul poate influența mersul faptelor reale, vizibile- aceasta fiind esența actului magic. Magie care atunci când își aliază forțele malefice ale lumii, devine vrăjitorie condamnată la moarte, iar atunci când realizează integrarea în spiritualitatea activă benefică poate apropia omul de originile sale și poate dezlega puterile de luptă ale binelui în această lume dominată de rău.⁹

Nicolae Balotă deschide povestirilor voiculesciene o perspectivă spre literatura universală, recunoscând în autor „un mitograf în sensul antic al cuvântului(...): om care scrie povestiri fabuloase(...) atras de arhaicele teme sau de topos-uri ale mitologiei, folclorului sau ale literaturii epice” și misterios animat de un „duh” al povestirii. Accesul la un număr relativ mare de texte încă necunoscute criticului posibilitatea de a introduce pe lângă tipurile categoriale identificate până acum, altele câteva, și anume: portretul caracterologic, portretul moralizator, narațiunea senzațională gen thriller, utopia satirică. Convenția „povestirii în povestire”, realizată prin interpunerea unei „voci” misterioase între autor și ficțiune, aparținând de regula lumii urbane civilizate, e completată de N. Balotă cu cea a „povestirii cu vestibul”, în care, pentru a spori gradul de credibilitate și pentru a crea atmosfera, autorul regizează un cadru cât mai natural, mai autentic.¹⁰

O voce singulară în admirația critică unanimă este Alexandru George, pe care povestirile îl nemulțumesc în principal din cauza diversității inspirației, alimentată „din cele mai surprinzătoare surse” generatoare de eterogenitate, și pe care autorul, „un ins agitat”, nu le stăpânește în dezvoltarea lor epică și nici în cea lexicală, tonul narațiunilor fiind și el impropriu, neadecvat. Că există ceva hibrid, o anume nerealizare în unele povestiri este adevărat, dar reproșându-le atât de categoric „mulțimea de forme și formule”, „inabilitatea artistică” înseamnă să anulăm complet acest capitol al operei lui V. Voiculescu, nu de puține ori apreciat drept cel mai valoros. Dar Al. George nu pare să riște până la sfârșit inflexibilitate, căci pe măsură ce avansează în analiză, notează ca unul din cele mai originale merite ale prozelor surprinderea impactului tragic al „lunii vechi, tradiționale, cu omul științific și tehnic”, ceea ce nu-l împiedică să adauge că „opera (...) de sfârșit nu este însă rezultatul unui moment de seninătate și de priviri crepusculare înapoi, ci poartă în sine un neostenit avânt, o încordată, invincibilă și oarbă voință de creație”.¹¹

Nicolae Manolescu afirma că povestirile lui V. Voiculescu sunt opera unui prozator perfect stăpân pe mijloacele sale și care nu datorează aproape nimic poetului. Ele constituie o surpriză și din alt punct de vedere: apar într-un moment de relativ declin al povestirii de formă tradițională, înviind modele îndepărtate și negăsindu-și asemănare în proza contemporană. Originalitatea provine din anacronismul materiei, al viziunii și al tehnicii, această lipsă de contact a autorului cu viața literară; povestirile par scrise pentru plăcerea proprie, expresie a unei solitudini deopotrivă morale și estetice. *Povestirile* rămân o

⁷ George Munteanu, *Izvoare Folclorice și creații originale*, pag. 299

⁸ Ion Rotaru, *V. Voiculescu comentat*, pag. 46

⁹ Roxana Sorescu, *Interpretări*, pag. 189

¹⁰ Nicolae Balotă, *De la Ion la Ioanide- Vasile Voiculescu sau Duhul povestirii*, pag. 112

¹¹ Alexandru George, *V. Voiculescu și povestirile sale*, în „*Semne și repere*”, pag. 287-302

operă importantă și, în felul ei, exemplară. Prin unele aspecte, ele se înrudesc cu narațiunile lui M. Eliade. Însă sensul preponderent literar le desparte de povestirile lui Sadoveanu, cu care au fost comparate.

„La capătul unei lungi cariere de scriitor și la o vârstă de om când impulsul creator e firesc să-și mai piardă din puteri, Voiculescu și-a încununat opera cu o vitalitate artistică neașteptată. El seamănă cu trunchiurile copacilor australi, adevărate coloane dorice, dar foarte înalte, care după însemnările unor oameni de știință ai anilor expediții de explorare, se ramifică și înfrunzesc numai la înălțimi suverane, legănându-și în cer coroana lor supremă”.

¹²

BIBLIOGRAPHY

Balotă, Nicolae, *De la Ion la Ioanide-V. Voiculescu sau Duhul povestirii*, București, Editura Eminescu, 1974

Crohmălniceanu, Ov., S., *Literatura română între cele două războaie mondiale*, Vol. II, București, Editura Minerva, 1974

George, Alexandru, *Semne și repere- Vasile Voiculescu și povestirile sale*, București, Editura Cartea Românească, 1971

Munteanu, George, *Izvoare Folclorice și creații originale*, București, Editura Academiei, 1970

Rotaru Ion, *Vasile Voiculescu* comentat, București, Editura Recif, 1993

Sorescu, Roxana, *Interpretări*, București, Editura Cartea Românească, 1979

Simion, Eugen, *Scriitori români de azi*-volumul II, București, Editura Cartea Românească, 1976

Streinu, Vladimir, în prefața vol. „*Capul de zimbri*”, București, Editura pentru Literatură, 1966

¹² Vladimir Streinu, op. cit., pag XL